

Implementatiegids handhygiëne

Richtlijn voor de huisartsenpraktijk

Methodische implementatie van onderdelen uit de NHG-richtlijn: 'Richtlijn Infectiepreventie in de huisartsen- en verloskundigenpraktijk'.

REGIONALE
ZORGNETWERKEN
ANTIBIOTICARESISTENTIE

De publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met GAIN en Rezisto

Zorggerelateerde infecties zijn een veel voorkomend probleem binnen de gezondheidszorg. Denk bijvoorbeeld aan een wondinfectie na een ingreep of urineweginfectie na het plaatsen van een spiraaltje. Jaarlijks lopen wereldwijd honderd miljoen mensen een zorg gerelateerde infectie op.

Over het voorkomen van zorginfecties binnen de huisartsenpraktijk is echter weinig bekend. Handhygiëne is de belangrijkste en meest effectieve maatregel om zorggerelateerde infecties te voorkómen en uitbraken tegen te gaan. Handen bevatten altijd micro-organismen, zowel lichaamseigen (residente flora) als tijdelijke (transiënte flora). Vooral tijdelijke flora wordt gemakkelijk overgedragen naar anderen en kunnen zorginfecties veroorzaken. Om dit te voorkómen moet op de juiste momenten en op correcte wijze handhygiëne worden toegepast.

+ Achtergrond en doel

Doel

Het voorkomen en terugdringen van zorginfecties bij patiënten en infecties bij medewerkers.

- + Randvoorwaarden zoals, desinfectiemiddel, dispensers, afspraken en protocollen zijn op orde voor het adequaat uitvoeren van handhygiëne
- + Compliance (naleving) van handhygiëne verhogen
- + Medewerkers gebruiken de juiste techniek voor het toepassen van handhygiëne.

Achtergrond

De Wereld gezondheid Organisatie (WHO) heeft ter verduidelijking van de indicaties het principe van 'de vijf momenten' ontwikkeld (Hoepelman, 2016). Er is weinig wetenschappelijk onderzoek over de compliance van handhygiëne in de eerste lijn in tegenstelling tot de tweedelijnszorg. Een studie van N. Hilt, waarin 30 zorgmedewerkers en 285 handhygiënemomenten werden gemonitord, laat zien dat de compliance laag is. De compliance was, 34%, 51% en 16% respectievelijk voor huisartsen, assistenten en verpleegkundigen.

+ Keuze en stappenplan

Kies je voor het implementeren van handhygiëne of begin je toch met persoonlijke hygiëne? Kies bewust met welke implementatiegids je begint. Houdt rekening met de volgende aspecten:

- + Adequate persoonlijke hygiëne is een voorwaarde voor een goede handhygiëne. Iemand met lange nagels en handsieraden kan immers geen goede handhygiëne toepassen. Is persoonlijke hygiëne een aandachtspunt in je praktijk? Begin dan met de implementatiegids persoonlijke hygiëne en start daarna met handhygiëne.
- + Welke veranderingen vindt het team belangrijk? Voldoende draagvlak maakt implementeren gemakkelijker. Soms is er een gunstig moment, bijvoorbeeld wanneer door COVID-19 het belang van persoonlijke beschermingsmiddelen wordt onderstreept of wanneer er een nieuwe autoclaaf is aangeschaft of een nieuw schoonmaakbedrijf in de hand is genomen. Gebruik een eventueel momentum!
- + Is de gewenste verbetering onderdeel van de minimumnormen uit de NHG-richtlijn infectiepreventie? Zo ja, dan is dit een essentieel onderdeel en onderbouwd dit jouw keuze.
- + Zijn er n.a.v. evaluaties, audits, accreditatie, klachten of inspecties verbeterpunten geconstateerd met betrekking tot het gekozen onderwerp? Zo ja, dan is er extra reden om met dit onderdeel aan de slag te gaan.

+ Aan de slag met implementeren

Tip ter voorbereiding

Hoogstwaarschijnlijk ken je de medewerkers uit je eigen praktijk ontzettend goed. Het is dan ook niet nodig veel tijd te besteden aan een hele analyse. Toch helpt het je in de voorbereiding kort stil te staan/na te denken welke kenmerken jouw collega's hebben. Wie zijn jouw collega's? Wat vinden ze? Over welke kennis

beschikken ze? Welke motivaties spelen een rol? Hoe kun je ze bereiken en wat moet veranderen?

TIP pak een pen en schrijf in een woordwolk enkele kernwoorden op die je te binnen schieten bij het lezen van bovenstaande vragen.

Implementatietabel handhygiëne

Ondersteuning en draagvlak praktijkmanager/ praktijkhouder en overige medewerkers

Praktijk brede overeenstemming over doel implementatie bereikt? Is iedereen uit de praktijk geïnformeerd? Inbrengen in teamoverleg.

Er is een kwaliteitsteam infectiepreventie of een medewerker met aandachtsveld infectiepreventie in de praktijk aangesteld/aanwezig?

TIP betrek meerdere collega's om te helpen, dit versnelt en vergroot draagvlak.

Handhygiënebeleid

Toelichting: opgeschreven beleid zorgt voor duidelijkheid en borging van handhygiëne regels/vereisten. Collega's kunnen hierop aangesproken worden als ze zich er niet aan houden.

Is er een duidelijk en vindbaar handhygiënebeleid eventueel onderdeel van basishygiënebeleid?

+ De vijf momenten van handhygiëne worden omschreven.

Voorzieningen voor handhygiëne

Toelichting: De voorzieningen zijn een randvoorwaarde voor een goede implementatie. Zorg voor goede materialen en afspraken hierover.

Inventarisatie locaties voor dispensers met handdesinfectans gemaakt? Denk aan:

- + Iedere behandel- en spreekkamer
- + Overige ruimten waar patiënt contact plaatsvindt
- + Laboratorium
- + Ruimte voor reiniging, desinfectie en sterilisatie instrumentarium
- + Balie waar (urine)monsters worden aangenomen

Inventarisatie locaties voor zeepdispensers gemaakt?

- + Bij alle wastafels

Ctgb goedgekeurd (NEN-norm 1500) handdesinfectans gekozen?

Toelichting: het CTGB beoordeeld desinfectiemiddelen op veiligheid en werkzaamheid. Er zijn handdesinfectiemiddelen die bewezen bacteriën, virussen of beide kunnen afdoden. Het is verplicht om een CTGB goedgekeurd middel te gebruiken.

- + **TIP** gebruik een virus dodend handdesinfectiemiddel en houdt rekening met de inwerktijd (aangegeven op de gebruiksinstructie)
- + Zie 'werkwijze overzicht toegelaten desinfectiemiddelen zien' of raadpleeg een deskundige infectiepreventie (GGD of ziekenhuis).

Product vloeibare zeep gekozen?

- + **TIP** gebruik geen zeep met desinfecterende component, dit is een zwaardere belasting voor de huid en de portemonnee.

Handcrème voor tussentijdse huidverzorging gefaciliteerd?

- + In de pauzeruimte.
- + **TIP** gebruik geen handcrème in potten. Deze raken gemakkelijker besmet met bacteriën.

Wegwerp/papieren handdoeken in gebruik genomen?

- + Het gebruik van een elektrische handdroger voor medewerkers wordt ontraden. Het drogen duurt te lang en de mechanische verwijdering van bacteriën d.m.v. drogen met papieren doekje ontbreekt. Ook drogen de handen uit, waardoor de kans op kloven groter wordt.
- + Denk ook aan een prullenbak.

Dispensers op de geïnventariseerde locaties geïnstalleerd?

Onderhoud en bij/-navullen van dispensers en papieren handdoeken belegd bij een persoon/functie?

Handdesinfectieflacons voor thuisbezoeken aangeschaft?

- + **TIP** gebruik hiervoor kleine handzame flacons (bijvoorbeeld 100ml).

Scholing/training

Informereren afdoende? Zo ja, in teamoverleg, via de mail of intranet?

Aanvullende scholing/training/instructie nodig?

- + Was de laatste handhygiëne nascholing >1 jaar geleden? Zo ja, dan adviseren we hier aandacht aan te besteden. Gebruik eventueel de PowerPointpresentatie, zie hoofdstuk 6.

Training/scholing/instructie ingepland?

- + **TIP** plan een lunch & learn of gebruik het teamoverleg.

Werkplek reminders

Toelichting: reminders zijn helpend om medewerkers te herinneren aan de momenten van handhygiëne. Het is namelijk niet eenvoudig om routinematig gedrag te veranderen. We adviseren om deze in ieder geval op te hangen tijdens de implementatieperiode.

Keuze gemaakt voor locaties ophangen NHG-praktijkkarten/posters/stickers?

- + **TIP** gebruik strategisch plaatsen, zoals op een kastje boven het aanrecht of aan de muur bij de behandelstoel/tafel.

Borging

Toelichting: met behulp van een goede borging zorg je dat de verandering blijvend wordt en wordt een terugval naar 'het oude' voorkomen. Dit heb je gedaan door het opstellen/vaststellen van handhygiënebeleid en kun je doen door hier blijvend aandacht aan te besteden.

Jaarlijkse training handhygiëne

- + **TIP** organiseer een brede infectiepreventie nascholing met samenwerkende praktijken en werk samen met een deskundige infectiepreventie

Aandachtsvelders infectiepreventie

- + Maak één of meerdere personen verantwoordelijk voor dit stukje. Zij organiseren de jaarlijkse scholing, zijn vraagbaak, uitvoeren audits en actualiseren protocollen en beleid.

Evaluatie en feedback

Audits/observaties plannen.

+ **TIP** meet het verbruik van handalcohol vóór en na de implementatie. Gebruik dit als indicator voor het meten van verandering/verbetering. Kijk bijvoorbeeld naar het verbruik per maand of per kwartaal.

Evaluatie uitgevoerd?

+ Ondersteunende voorzieningen

Kletsspot kaarten

Deze kaarten helpen om op een leuke manier infectiepreventie onder de aandacht te brengen. Activeer je collega's tot nadenken en zet aan tot een aanspreekcultuur. Ga in gesprek met elkaar.

Hoe te gebruiken?

Print de kaarten uit of bestel via jouw regionale zorgnetwerk. Knip de kaarten en leg ze op een plek waar collega's samenkomen, bijvoorbeeld de kantine of in een vergaderruimte. Je kunt er ook voor kiezen om iedere dag 2 kaarten te behandelen of vóór iedere vergadering/bespreking 1 kaart te behandelen. Wees creatief!

Scholing en training

Weten collega's waarom handhygiëne zo belangrijk is? Wat zijn de vijf handhygiënemomenten? Is handalcohol effectiever dan handen wassen? En hoe pas je adequaat handhygiëne toe? De antwoorden en kennis achter deze vragen helpen medewerkers met het creëren van urgentiebesef. Niet altijd is een kennisgebrek de oorzaak van een mindere compliance, maar andersom is deze kennis wel een basisvoorwaarde voor een adequate implementatie. Hieronder vind je hulpdocumenten voor het opstellen van een protocol en het geven van scholing.

Hulpdocumenten

[Video "Handhygiëne waarom?"](#)

[Video "Tips voor het geven van feedback"](#)

[Download PowerPointpresentatie](#)

[Voorbeeld werkafspraken](#)

[E-learning vermijdbare zorginfecties in de huisartsenpraktijk](#)

Werkplek reminders

Werkplek reminders herinneren medewerkers en cliënten aan een hygiëne-maatregel. Ze kunnen aangeven dat je iets moet doen, wanneer je iets moet doen of hoe je iets moet doen. Ook geven ze aan dat er in de praktijk een cultuur is waarin hygiëne belangrijk wordt gevonden. Voorbeelden zijn: posters, stickers, labels op de dispensers etc.

TIP hang deze reminders (geplastificeerd) op verschillende plekken in de praktijk. Plak de 5 momenten sticker op alle handalcoholdispensers. Hang de handhygiënetechniek boven alle wastafels aan de muur.

Materialen

[NHG praktijkkaart handhygiëne](#)

Observatielijst

Evaluatie

Met behulp van evaluatie kan getoetst worden of de implementatie tot het gewenste verbeterresultaat heeft geleid. Ook worden eventuele nieuwe knelpunten inzichtelijk en kan dit leiden tot nieuwe verbeteracties (PDCA-cyclus).

- + Observatie handhygiënemomenten en adequate uitvoering (door getrainde medewerker).
- + Evaluatie kennis en scholing handhygiëne.
- + Evalueer handhygiënefaciliteiten en voorzieningen.
- + [Klik hier voor een printversie van de observatielijst.](#)

Observatielijst handhygiëne

Randvoorwaarde	voldoet/voldoet niet	constatering			
Er wordt alleen handalcohol gebruikt die is opgenomen door of aangemeld bij Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en voldoet aan de EN 1500 normering ¹ .					
Gebruik zeep- en handalcoholdispensers waarbij de zeep in het spuitmondje niet besmet kan raken door de handen.					
Gebruik zeep of handalcohol uit een disposable reservoir of dispenser, indien niet disposable reinig de dispenser bij het vervangen.					
Gebruik papieren wegwerphanddoekjes					
Compliance bij medewerker	1	2	3	4	
Handhygiëne wordt op de 5 momenten volgens de WHO toegepast:					
Vóór fysiek contact	●	●	●	●	
Vóór een schone handeling	●	●	●	●	
Na mogelijk contact met lichaamsvloeistof	●	●	●	●	
Na fysiek patiëntcontact	●	●	●	●	
Na contact met de omgeving van de patiënt (alleen bij visite in de thuissituatie)	●	●	●	●	
De handen worden op de juiste manier gedesinfecteerd met handalcohol					
De handen worden op de juiste manier gewassen met water en zeep					
Wondjes aan de handen worden afgedekt met vochtwerende pleisters					
Advies:					

+ Bijlage Ctgb-databank

Hieronder staat hoe je desinfecterende middelen kunt vinden op de website van het Ctgb. Heb je al een desinfecterend middel en wil je weten of je dit mag gebruiken? Gebruik dan optie A. Wil je een overzicht van toegelaten desinfecterende middelen? Gebruik dan optie B.

A. Zoeken naar een specifiek desinfecterend middel

- + Ga naar www.ctgb.nl en klik op 'Toelatingendatabank'.
- + Hier kun je zoeken op de naam van het product.
- + Controleer in het actuele gebruiksvorschrift altijd of het middel geschikt is voor jouw toepassing en welke maatregelen bij gebruik moeten worden genomen.

B. Een overzicht van toegelaten desinfecterende middelen zien

- + Ga naar www.ctgb.nl en klik op 'Toelatingendatabank'.
- + Klik op de knop 'Toon uitgebreide filters'.
- + Voer de gewenste selectiecriteria in. Bij *Gebruik* moet je *professioneel* invoeren. Bij *Producttype* kies je een optie die hieronder beschreven staat: Middelen die geschikt zijn voor het desinfecteren van *handen* hebben een PT01-code ('Biociden voor menselijke hygiëne').
- + Controleer in het actuele gebruiksvorschrift altijd of het middel geschikt is voor handdesinfectie. Controleer of de inwerktijd aansluit bij praktijksituatie.
- + Je kunt via de knop downloaden de selectie exporteren naar een Excel-bestand.

